

એક દિવસ બકોર પટેલે ઘરમાં કામ કાઢ્યું. બારીઓના પડદા બનાવવાના હતા. ખુરશીઓ ઢીલી થઈ ગઈ હતી, તેને ઠીકઠાક કરાવવાની હતી અને કબાટના મિજાગરા પણ ઢીલા થઈ ગયા હતા, તે પણ પાછા મજબૂત કરાવવાના હતા. આ કામ માટે સુથારને બોલાવવો પડે અને વળી દરજીને પણ પડદા તૈયાર કરવા બોલાવવો પડે. બન્નેના રોજ મોંઘા પડી જાય. એક કામમાં બે કામ થાય તો સારું, એમ વિચાર કરતા પટેલ બેઠા હતા, ત્યાં શકરી પટલાણી બોલી ઊઠ્યાં : ‘આપણા પેલા સરફઅલી વહોરાજીને કહેતા જજો ને ! એ તો બધુંય કરી જશે.’

પટેલ તો ખુશ થઈ ગયા. ‘તેં ઠીક યાદ કર્યું. સરફઅલી વહોરાજી ઠીક છે.’

સરફઅલી વહોરાજી પણ એવા જ હતા. સબ બંદર કે વેપારી ! પીપરમીટ પણ વેચે અને ભાંગફોડનું કામ પણ કરે ! પતરાનું કામ પણ કરે અને તારકસબની ફેરી પણ કરે. પટેલ તો પેઢી ઉપર જતાં જતાં પહોંચ્યા વહોરાજીની દુકાને. વહોરાજી પણ બડા ચાલાક હતા. બકોર પટેલ કંઈ

અમસ્તા જ દુકાને આવે નહીં. એમણે તો ઊઠીને પટેલને આવકાર આપ્યો :

‘આવો, આવો, સેથિયા ! બહુ દારે ભૂલા પરા !’

પટેલે તો ઊભા ઊભા જ વાત કરવા માંડી : ‘કાલે ઘેર આવજો વહોરાજી, થોડુંક કામ કાઢ્યું છે.’

વહોરાજી તો મનમાં રાજી થઈ ગયા. એમણે પટેલને કહ્યું : ‘શું કામ કહારું, સેથ ? હુંને કહેટા જાઓ ટો સું ઓજારો લાવવા ટે માલમ પરે ને !’

પટેલે જરા ખૂંખારો ખાઈને જવાબ આપ્યો : ‘એક તો જાણે કે બારીઓને પડદા કરવાના છે. પછી ખુરશીઓ બધી હાલી ગઈ છે તેને ઠીક કરવાની છે અને કબાટ વગેરેના મિજાગરા ઢીલા થઈ ગયા છે તે મજબૂત કરવાના છે.’

વહોરાજીએ બધું પોતાના મગજમાં યાદ રાખી લીધું, પછી બોલ્યા : ‘વારુ, સેથ, આપ હવે પઢારો, સાંજના મેં ઘર બાજુની નીકલીસ તો સુંસું માલ લાવવા પરસે તેની યાદી સેથાનીને આપતો જઈસ.’

‘ઠીક’ કહીને પટેલ પોતાની પેઢી ઉપર ઊપડ્યા.

તે દિવસે સાંજે પટેલ ઘેર આવ્યા ત્યારે શકરી પટલાણીએ તેમના હાથમાં એક કાગળિયું મૂક્યું અને કહ્યું : ‘લ્યો, આ કાગળિયું પેલા વહોરાજીનો છોકરો આપી ગયો છે. મૂઆએ શું લખ્યું છે તે ઊકલતું નથી. એને કાગળ પણ કેવો મળ્યો છે ? જાણે ચીંદરડી જ જોઈ લ્યો !’

પટેલ કાગળ લઈ હીંચકે બેઠા અને કાગળ વાંચવા માંડ્યો :

સેથજીસાહેબનેમાલમઠાયકેબેખુનીઆવાટામાતેમેનવાલાદોરાનવેકવારનાનકલાકેએકદર જણબોલાવીરાખજો

લિ. સરફઅલી

બકોર પટેલ તો ફરી ફરી કાગળ વાંચે અને માથું ખંજવાળે, પણ કંઈ સમજાય નહિ. શકરી પટલાણી પણ હસવા માંડ્યાં. એમણે પટેલને કહ્યું ‘તમારાથી પણ આટલો કાગળ ના બેસાડાય ત્યારે થઈ રહ્યું. અમારામાં ને તમારામાં ફેર શો?’

પટેલ ઊંચાનીચા થઈ ગયા. તેમણે કાગળ ફરી ફરીને વાંચ્યો, મનમાં ગોઠવ્યો, કંઈક અર્થ

સમજાયો એટલે હરખમાં આવી ગયા. તેમણે હસીને પટલાણીને કહેવા માંડ્યું : ‘જો, જો. કાગળ તો સમજાય તેવો છે. પણ ભાષા વહોરાભાઈની ને ! અલ્પવિરામ પૂર્ણવિરામ તો છે જ નહિ. આવ્યા હતા ને બદલે આવાટા લખ્યું છે, કાનો માત્ર લખતાં પણ ભૂલ થાય ને ! વલીને બદલે વાલા લખ્યું છે.’

પટલાણીને વલી એટલે શું ના સમજાયું. તેમણે પટેલને પૂછ્યું : ‘એ વલી એટલે?’

પટેલ બોલ્યા : ‘વલી એના છોકરાનું નામ છે. દોડ્યાને બદલે દોરા લખ્યું છે ! જો સાંભળ, આખો કાગળ આવી રીતે જોઈએ.’

‘શેઠજી સાહેબને માલૂમ થાય કે બેખૂની આવ્યા હતા, માટે હું અને વલી દોડ્યા. નવેકોલેનાઈ નઓ કલોક એક દરજણ બોલાવી રાખજો.’

કાગળ સાંભળીને પટલાણી બોલી ઊઠ્યાં.

‘એ નાઈન ઓકલોક વળી શું ? અને ખૂનની વાત આમાં શા માટે લખી છે?’

વહોરાજીની અક્કલ પર હસતાં હસતાં પટેલે જવાબ આપ્યો : ‘પોતાને ખૂનીનો ભેટો થયો હતો તે પરાક્રમ લખ્યા વિના વહોરાજીથી રહેવાય કે ? અને નાઈન ઓકલોક એટલે નવ વાગે ! એટલું અંગ્રેજી આવડતું હશે તે કંઈ બતાવ્યા વિના રહે ? નહિ તો બધા જાણે કેમ, કે વહોરાજીને અંગ્રેજી પણ આવડે છે ? કાલે નવ વાગે એ આવશે તે પહેલાં એક દરજણને બોલાવી રાખવાનું લખ્યું છે.’

કાગળનો અર્થ સમજી ગયા પછી પટલાણી બોલ્યાં : ‘પણ દરજણને રોજ આપવો પડશે તે ? આ તો એટલો ને એટલો જ ખરય થશે. એ વહોરો જાતે પડદા ના સીવી લે?’

પટેલને પણ આ વાત ખટકી, પણ કરે શું ? એમણે વિચાર કર્યો, કે એ દરજણને જે રોજ આપવો પડે તે વહોરાજી પાસેથી કાપી લેવો. આમ નક્કી કરી તેમણે નોકરડી ખુશાલ ડોશીને કહી રાખ્યું કે કાલે સવારે નવ વાગે, ગમે તે એક દરજણને બોલાવી રાખવી.

બીજા દિવસનું સવાર થયું. ખુશાલ ડોશી બે રૂપિયા રોજ નક્કી કરીને એક દરજણને બોલાવી લાવી હતી. પટેલ વહોરાજીની રાહ જોતાં જ બેઠા હતા. એટલામાં વહોરાજી પોતાના સરંજામની કોથળી લઈ આવી પહોંચ્યા.

‘સાહેબજી સેથ ! મેં બરાબર ટેમસર જ આવો છું ને?’

પટેલે ઘડિયાળ સામું જોઈ જવાબ આપ્યો : ‘હા, તમે ચિઠ્ઠીમાં લખ્યું હતું તે પ્રમાણે બરાબર નવ વાગે જ આવ્યા.’

વહોરાજી તો આભા બની ગયા. કોથળી ઉતારી નીચે મૂકતાં તેમણે પૂછ્યું : ‘ચિઠ્ઠીમાં હુંએ વલી નવ લીખાટા જ કહ્યાં?’

પટેલ હસીને બોલ્યા : ‘અરે, વાહ રે ! નવ વાગે આવીશ એમ લખ્યું હતું તે ભૂલી ગયા ? તમે એક દરજણને બોલાવવાનું લખ્યું હતું તેને પણ બોલાવી રાખી છે.’

આમ કહી પટેલે દરજણ તરફ આંગળી કરી. વહોરાજી તો ઘડીમાં પટેલ સામું જુએ ને ઘડીમાં દરજણ સામું જુએ. પછી કંઈ સમજ ન પડવાથી તેમણે કહ્યું : ‘સેથ ! એ ચિઠ્ઠી લાઓ જોઉં. હુંએ એવું કહ્યાં લીખું છ?’

પટેલે તરત ચિઠ્ઠી કાઢીને વહોરાજીને વાંચી સંભળાવી. સાંભળીને વહોરાજી પેટ પકડીને હસ્યા જ કરે ! કેમે કર્યું હસવું બંધ રહે જ નહિ ! પટલાણી પણ દોડતાં બહાર આવ્યાં, કે આ વહોરાજીને થયું છે શું ? પટેલ પણ બાધા જેવા જોયા જ કરે. પેટ પકડીને ખૂબ હસી લીધા પછી વહોરાજી બોલ્યા : ‘સેથ ! અપની ચિઠ્ઠી ટમે વાંચી છે જ ખોતી રીતસી. જુઓ, સાંભલો, મેં તો તમારી પાસ યાદી કરીને મોકલી છે. બે ખુનિઆ (ખૂણિયા) મંગાવાટા, મેન (મીણ) પાયલા દોરા મંગાવાટા, નવેક વાર નાનકલાકનું કપરું આવે છે તે મંગાવુંદું અને એક દરજણ (ડઝન) યાને બાર નંગ બો મંગાવટા. બો સમજા ને ? પરદાને એક બાજુ લગાવાનાં મીલેછ તે, અને ખૂનિઆ, વાટા જેવા, ખુરશીને જરવા (જડવા) માટે આવે છે તે ! તમે તો વાલને બદલે લાલ લઈ આવા, મારાસાહેબ !’

વહોરાજીનો ખુલાસો સાંભળી બકોર પટેલ તો ઠંડા જ થઈ ગયા. તેમણે દરજણને રૂપિયો આપીને વિદાય કરી અને ખૂણિયા, બો, નાનકલાક વગેરે લાવવા માટે વહોરાજીને પૈસા આપી રવાના કર્યાં.

પટેલને દરજણનો રૂપિયો ખટક્યો, પણ કરે શું ? ભાષાની ભુલભુલામણીમાં ભેરવાઈ પડ્યા.

